

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՎԵՇԱՍԱՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 27 ՅՈՒՆԻՍԻ 1856

ԹԻԻ 525

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 27 ՅՈՒՆԻՍԻ

Այս օրը հինգ շաբաթի օրուան կրտսանդնուպօլ- սոյ գաղղիորեն լրագիրը, ամսոյս 16ին հրատա- րակուած, հետեւեալ լուրերը կուտայ:

Փրօքենտիայէն կը գրեն Այկապուրի լրագրոյն: Հասարակութեան մէջ խիստ հախաւակ ձայներ կրտարածուին մօտերս եղած բազմութիւ բանաբ գրուած մարդոց համար: Քաղաքիս տեսուչն էր մէջերէն բարձրակի ծածուկ կրկուսին, ահա- ւատիկաւոր վայրով ինչոր կը ցայ խնամաւ: Մտն գանաւրս ըստ անգլոյն պատերազմի տարե- դարձին առջ օրը, 28 մայիսի, կէս զիշերին մէկ ժամ մնացած ասենք, Արիւրքին հրատարակը խել մը հրօլց փամփուշը այրեցին: ստոկիա- նութեան մեծերը փնտռեցին քանակ առ քանակ ընդերը, բայց չկայան: Բնայտ սկիզբը նոր բացուած խորակարանի մը (աշը արի բեանը) տէրը, խրատներ կընէր իր բարեկամներուն որ Մաճմիսի կուսակցիներն էին և 1848 տար- ուան յեղափոխութեանց մասնակից եղած էին, տօնելու համար այս գործոյն սկզբնաւորութիւ:

Արիտասարգ անձանց գլուխին տաքիւրդի գի- նիէն, այլ այլ խտակցութիւններ ընել սկսան ու Մաճմիսի կենդանութեանը գինի խմեցին, յայտնելով իրենց յոյսը թէ շատ չերթար իտա- լիոյ միութիւնը և ազատութիւնը կը հաստատուի: Ատոնիանութիւնը լսեց ասանց իրաւունքը և սով ըլլալին տեղեկանալով, բաւա գնել տուա- րաները, ոչ միայն անոնք որ այս խրատներէն հազարակից եղած էին, այլ նաև բոլոր իրենց ազգակիցները բարեկամները և ծանօթները, որ ամենքն ալ հասարակ մարդոց կարգին կը ըլլա- րէին, բայց ի խորակարանին տիրապէս, շատերը Քրտիկոյն էն և Հասարակ վեճակէն:

Արտուրի նաև թէ միայն պարզ զբոյց մըն է առ եղածը, բայց ապաստանութեան պատրաստու- թիւն մը սրբոյն (Յոհանէսի ծննդեան օրուան համար, որ Փրօքենտիայ քաղաքին մեծահանգէս տօնախմբութիւնն է, ուր կը հաւաքուին նաև բոլոր մերձակոյ գիւղորէից բնակիչները: Այս դէպքը հաւանական սեպուեցաւ մէկ եղանակաւ մը, մանաւանդ որ երբոր մտածելու ըլլանք հե- տազտու թիւնները որ անգաղար կընէ ստոկիա- նութիւնը, և ծածուկ կը պահէ իր ըրածը: Յիշ- եալ տօնին օրը արտաքոյ կարգի դաս շաբաթիւն- ներ ըրին, և Վիլիոյնի անգամ վաշտ (պրօթա- լիոն) մը դոբ բերել տուին: Մենք կը կարծենք որ այս եղբու թիւնը քաղաքական նշանակութի մը չունի, և ստոկիաները շատ ազգի կընէին որ այնքան ետեէն չի յայտնի, և անօգուտ տեղը հասարակութիւնը կուսկաններու մէջ չձգէին այնքան մարդ վերցնելով արտերնին չիտարէին և անթիւ ժողովուրդ տարակուսանայ և դուր մտածանց մէջ թողով: Այսպիսի մարդիկներ ինչպէս են բանա գրուածները, երբեք կարող չեն փոսնգաւ որ քաղաքականութեան շարժ- մանը մը ընելու:

Հասարակ կը գրեն յետագայ լուրը: Ստեպ ճանապարհորդութիւն կընէ Նաբոլէն ՚ի Հասարակ մարքեղը երկուց Վիլիոյնի թա- դաւորին ամեը հազարապետը (քեթիտուտ) և առ երեւելի անձին և Հասարակ հայրապետին մէջ եղած խտակցութիւնները նշանաւոր է կրուն: Քաղաքագէտ անձանց ժողովքներուն մէջ ձայն մը կը տարածուի, որ առ ճամբորդութիւններուն նպատակը ծանրակշիւ տուտ երազիմ մըն է, այս է պատգամը Վենիզիա գաւառին փոխանակու- թիւնը, որ բոլորովին խառնուած է Վարպիլի

թագաւորին տէրութեան երկիրներուն հետ, մաս մը Այրուցոյ վիճակին հետ, որ Վիտիգո եկեղեցական դաւառին մօտ է, և անտեսը կը միաւորուէր Հասարակ տէրութեան երկիրնե- րուն հետ: Թէ որ այս բանակցութիւնները իրօք կատարուելու ըլլան, հաւանական է որ հաճելի վախճան մը ունենան, որովհետև Վենիզիայի գրաւութիւնը արդէլ մըն է միշտ բահանայա- պետական տէրութեան ազգի անստութեանը:

Մարիսի Վոյի խաղաղական խնդրոյն վրայով յօդ- ուած մը կը հրատարակէ որ հետեւեալ տողերով կը ըրանդակէ և կը ըրանդակէ:

Այս երկրին համակրութիւնն է և պիտի ըլլայ միշտ ազատութեան նպատակաւորաց, և թէ որ ճշմարտութիւնը ցարի վշտանայ Վալիոյ մէջ, խաղաղական ազատութիւնը անգլիական խնդր մը պիտի ըլլայ:

Բայց միշտ հնարաւոր չէ կամ շահաւետ, օգնութեան հասնելու ան մարդերուն որ հարս- տահարութիւն կը կրեն, իրենց ուղած եղանա- կաւ և այն վայրիկներն որ իրենք ընտրած են: Թէ որ Վալիոյ վեհապետը խմատութեան դա- սեր ընդունելու բաղձային արևմտեան ժողով- ներէն, ստոյգ է որ շատ չէր երթար իրենց տե- րութեանցը մէջ մեծամեծ կատարելութիւնը կը ըլլային: Բայց թէ որ կը մերժեն կարհամարհեն անոնց պիտանի խորհուրդները, իտալացոց միակ յոյսը համբերութեան վրայ կը կայանայ և ՚ի ճշմարտ հայրենասիրութեան, պարսիս պա- տուել մեծարէլ այնպիսի գեղարքերուն առիթ- ները որ իրերուն վիճակը իրենց կընդհարանցնէ և խմատութեամբ օգուտ քաղել անանցմէ:

Արիւրք լրագրիւնը ալ երկար յօդուածներ կը գրեն մանրամասնաբար պատմելով Աստուիոյ գնդերուն ազգաբնակչական շարժմանը և լու-

ՄԱՆԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՎՅՈՒՄ

ԼՐԱԿՈՒՄ

ՊՐԵՍԵԱՆ ԻՆՏԵՐՎՅՈՒՄ

(Պատմականութիւն 11)

Տնկարանութիւն ալ սովորէ սկսաւ և մեծ յա- ասը գիտնութեան վրայ էր, երբոր յանկարծա- հաս գիտութեան մը զինքը ազատեց իրիկուն մը իւր բնակարանը գաւառու ասեն կատարեալ ապաստանութեան մէջ գաւառ ծառաները իրենց տիրաջր գէմ, անոր գէշ փորմունքին համբերու- թիւններն հասած ըլլալով, որոշած էին զանիկա սարանները, և հարստութիւնը մէջերէն բաժ- նելու, և բնաւ չէին տարակուսեր որ Վրիլեանը իրենց հետ շխարանի: Բայց անոր վեհանձն սիրաբ, անանց կարծածէն շատ տարբեր ըսաւ և իւր տէրը պաշտպանեց: Թէպէտեւ անիկա իրեն հետ ալ խտակցութեամբ կը փորտուէր: Այլ տեսնե- լով թէ Փանօր իր գերիներէն պաշտպան եցաւ և քովը երկու հաւատարմի ծառայ մնաց, իւր տուրը հանեց, զբերք միշտ իրեն զգետտներուն տակ կը պահէր և ապաստաններուն հետ սկսաւ պատերազմել, որոնք սուրէն երան փայլերէն վախցած երկրպագանել սկսան իրենց տիրաջր և ըրածնուն թողութիւն խնդրեցին: Վրիլեան Փանօրը իրատեց որ անոց հետ մեղմով վարուի Այս խորհրդին վրայ Փանօր՝ որուն սիրաբ այն արկածն է ի վեր փոխուած էր, անանց այսպէս խտակցաւ: «Մինչև այս օրս ձեզ խիստ տէր մըն էի իմ ձեզի գէմ ըրած անիրաւութիւնս կը ձանձնամ և ասիէ ետեւ զձեզ ազգի պիտի խնամեմ, և իբրև հայր որդեաց հետ պիտի վարուիմ, և եթէ

խելը ժամանակ հաւատարմութեամբ ու ետան դեմաբ աշխատեք զձեզ երջանիկ պիտի ընեմ, դուք առջի վարքս մոռցէք, և ես ալ ձեր աղբա- տամբութիւնը մոռնամ, և զձեզ զղջալ պիտի տամ բարեբարութիւններով»:

Երբ Փանօր իր խօսքը լսեցուց բոլոր գերի- ները մեծ երախտագիտութիւն ցուցուցին և կարգաւ եկան անոր ստոր ինկան և անոր գաւա- ղան մը տուին ցուցնելու համար թէ իրենց յանցանքներն համար արժանի են անոր: Փանօր նոյն օրը շատ ստակ և ուրիշ հարկաւոր բաներ բաշխեց, որով անոնց սէրը իր վրայ չափազանց շատցաւ, Երբոր այս ամեն բաները կարգաւ սրե- ցան, այս մարդը մեր սիրաբ փոխեց և մարգա- սեր եղաւ, և Վրիլեանը առանձին տեղ մը տա- նելով «բու գնացքեք կը հասկընամ որ հասա- րակ մարդ մը չէս և իրաւի կընեմ որ քանի մը բարեբար յաւերժ ոգիներ քեզ կը պաշտպանեն, և դուն մեծ բազգի արժանի ես, իմ կեանքս քեզի պարտական է, և դուն իմ գէշ բնութիւն փոխելով երջանկութեանս պատճառ եղար: Վր- րեան իմ գեղեցիկ բազգէս բուն ալ բաժին առ և այսուհետեւ ազատ ես և ուր որ կուզես կընաս երթալ իմ գանձերուս մէկ մասը առնելով»: Այս խտակցութեամբ ընելու ատեն յանկարծ տե- տաւ որ այն գէշ հազուադէպ որ երկար ժամանակէ ՚ի վեր վրան կը կրէր գեղեցիկ պատմաւածանի մը փոխուէր և սակիով զարգարուած, ձերէն շնոր- նակալ եղաւ ըսած շնորհացը վրայ և ըսաւ անոր թէ բարեբարութիւն վնասի մը պաշտպան ունենա- լով զինքը միայն ազատելու և քիչ մը ստակ տալը բաւական է: Փանօր անոր տուաւ մեծ կողով մը ոսկեով լեցուն և տեսնելով թէ կը պարտաւորի երթալու յարգութեամբ անոր առջիւր ձուկի

չաքեց, անոր այրակերպութիւններէն հասկնալով թէ գերագոյն եակի մը սիրելին է, և կարծեց թէ մինչև նոյն ժամանակը գիւթութեան մը այն պէս կը զած է, և գարձեալ իւր անտեսանելի պաշտպանէն շնորհք գտեր է: Վրիլեան անոր ձեռքը սեղմելով մտաւ բարովի ըսաւ և այսպէս այս երկու բարեկամները իրարմէ բաժնուեցան և Վրիլեան Փանօրին բնակարանէն մեկնեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Զ. Պրիլեանի պատճառ-իւնը:

Երբոր երիտասարդ իշխանը զձանօրը թողուց ինքընիքը դաւարագեղ վայրի մը մէջ գաւառ, ուր հինաւուրց ծառեր կային, որոնց թանձրա- խիտ ստերը շատ գեղեցիկ կը կարծուէր կամարածե- կը ձանձկէին, որ քիչ մը մթնութիւն կը պատճա- սէին, բայց արեւուն ճառագայթներէն կընար մարդ շատ ազգի պաշտպանելու: Հան յոտակ ջրերու առուակներ կը վազէին ու կամաւորաբար պղտի անտառները անցաւ օրները հանգիլու կը հրաւիրէին: Վրիլեան այս անտառակներուն մէ- կուն մէջ մտաւ, ուր Վրիլեանայ գեղեցիկ ար- ձանը կանգնուած էր, հան խոտէ շինուած նստա- րանի մը վրայ նստելով, սկսաւ մտքը բերել իւր գլուխը եկած զարմանակի դէպքերը:

Յանկարծ արձանը զոր տակաւին նկատած չէր կենդանացաւ: Իշխանը ձանձնալով անոր բարե- բարութիւն ըլլալը խելքը թաւց, և անոր ստոր ինկաւ, բարի միտքը ըսաւ անոր «Թէ որ Փանօ- րի ծառաններուն ապաստանութեանը հետ մնա- ցած ըլլայիր՝ շատ ժամանակ թշնամեցոյ թէք- սերիներն իշխանութեանը տակ պիտի ձմէիր, բայց բու վեհանձն վարմունքը՝ արժանի ըսաւ նորէն իմ իշխանութեանս տակ մտնալու, միայն

(1) Տես լրագրոյն տիրապէս 518-520-522-525-524 թիւերը:

պարտից մէջ դէպ ՚ի Փիլեմոնթի սահմանագրու ի ներքէ : Կըհաստատեն ևս թէ իր կողմանէ Սարտենիայի թագաւորն ալ հրաման տուած է որ միլիոն մը դահեկան կամ լիւրա ծախք ըլլայ բերդերու ամրութեանցը : Այդքանդրիա քաղքին (որ Իտալիոյ ամուր քաղքը մըն է Սարտենիոյ նահանգին մէջ) :

Ահաւասիկ աս նիւթիս վրայով ատենակալաց նախագահին Սարտենիայի թագաւորին գրած տեղեկութեանցը օրինակը :

Տէր արքայ :

«Չեր Ա. Եհափառութիւնը գիտէ որ մեր արեւելեան սահմանագրու իր օրեկցէ պաշտօնականութեան անհնամամնացած է : Այս բանը որ միշտ վնասակար եղած է մեզ, և որ հասարակաց կարծիքը ծանր ստգտանք ըրած է մեր կառավարութեանը, վասնզի աս բանին հոգ տարուած չէ, թէ և ծանրակշիռ գումարներ ծախք եղած են ուրիշ կէտերը ամրացնելու, որ իրենց գիրքերովը խիստ ամուր էին, և քիչ վտանգի մէջ դրուած էին : Իրաց այս վիճակը շատ աւելի ծանրացած է, յորմէ հետէ Աստրիոյ տէրութիւնը հակառակ Ալեքանդրու գաշնադրութեանը, պարտաւոր է որ ամուր պատերազմի քաղքը մը ընէ Փիլազնիցան, որ անդաքար սպառնալիք մըն է մեր տէրութեանը, և որուն գէմ կըպարտուողինք ուրիշ ամուրութիւններ հաստատել հակառակ :

Քանի մը ամուրութիւններ արդէն գործադրուեցան Քաղքէ քաղքին բոլորտիքը, այս նպատակաւ որ արեւելեան կողմը զմեզ պարտուիք պատուարաւ, բայց ամենին բաւական չեն : սակայն և այնպէս ամեն մարդ գիտէ, թէ երբէք կառավարութիւնը աս գաղափարը չունեցաւ որ Ալեքսանդրիա ամուր քաղքին թերին լեցնելը Քաղքէի ամուրութիւններովը, բայց եթէ կազակցել զանոնք բերդերով և պաշտպանութեան խիստ ուժով գրից մէջ դնել :

Ղիշդ այս նպատակաւ և որ կըլինանք յարդիւնս անեւ այս գործը, որմէ առաջ ամրութիւններով պարտուեցաւ Ալեքսանդրիան : Այս ծրագիրը ըմբոստ խորհրդակիանաց ժողովոյն նիստերը գաղափարու լին ետքը : Ասանկ հարկաւոր բանի մը սկզբնութեան գործադրութիւնը ուրիշ ատենի թողուլ կամ եկող տարուան սպասել, որ մէկ օրինաց հաւանութիւնը ընդունի, յաւաքահայեաց չըլլալու ծանր թերութիւն մըն է :

«Այս պատճառաւ՝ միանգամայն վերջիչեալ

թէ հիմա չեմ կրնար զբեղ պալատս տանիլ և ան կորսնցուցած բարիքներդ նորէն տալ, վասնզի բազդդ այսպէս սահմանուած է : Եւ մոտաւէք յառաջ, կըպարտուորիս, սիրելի Պրիւսեան, զանազան փորձութիւններ անցունել : Եթէ անոնց յաղթես, նորէն մէկմէկ պիտի տեսնենք, բայց եթէ յաղթահարիս անոնցմէ՝ երկար ժամանակ նոր ցաւեր և պատիժներ պիտի կրես : Յիշէ միշտ քեզի տրուած գեղեցիկ գասերը, քաջաւերուէ, և զգուշացիր կիրքերէդ՝ մանաւանդ հպարտութեանդ և անբարեխառնութեդ որով միայն կրնաս ազատիլ թշնամոյք որդայթներէն : Իտալիայի արեւելեան այս խօսքերը ըսելով, աներեւոյթ եղաւ իշխանին աչքէն, որ լուռութեւ յարգութեամբ անոր ըսածները մտիկ կընէր :

Պրիւսեան ինչ գործ ընելըքը մտածելով անտուռակէն երաւ : Այնատարած և տափարակ տեղէ մը անցնելով՝ ինքզինքը գտաւ արագնթաց գետի մը եղբքը, ուսկից գալելով զանազան զարմանալի բաներ տեսաւ, տեղ տեղ ահագին ժայռեր կըտեսնուէին, որոնց բարձրութիւնը կերպար թէ ամպերուն հասած է : տեղ տեղ զանազան պարտեղներ կային, որոնց մէջ գտնուած ծաղիկները անուշ հոտ մը կըբուրէին, ամեն տեղ թռչնոց բազմութիւններ գեղեցիկ երգերով զամենքը կըզուարձայնէին :

Պրիւսեան աս տեղիս գեղեցիկութեանը վրայ զմայլած ըլլալով կանոց կամաց անհոգ կըգալէր և չեր գիտեր թէ ուր կերթայ, իւր աչքերը երբեմն գետին վրայ և երբեմն կանաչազարդ պարտեղներուն վրայ կըդարձներ : Յանկարծ տղայ մը տեսաւ ջրին մէջ, որ ընկզմելու վրայ էր, իշխանը առանց ժամանակ կորսնցնելու հանուեցաւ, և ջուրին մէջ նետուելով անոր քովը

ամրութիւններուն շինուելը՝ Չեր Ա. Եհափառութեան հաւանութեանը ձգած է, այս տեղեկութիւնները ձեռ իմացնող պաշտօնատարը, պատերազմի պաշտօնատարին հետ միաբան, որ վճռէք և այլն, ու միլիոն մը փոխ ստակ առնելու վարկ (իթիպար) շնորհէք, որ պէտք եղած գործքերը սկսուին, որ երբ հարկաւոր եղած օրէնքը տրուի յիշեալ ամրութիւնները շինուին և այլն :

Նոյն գաղղիկ ընէ լրագիրը՝ հետեւեալ լուրերը ևս կուտայ Կոստանդնուպոլիսէն :

Էստրիական Կաթիլը կըհաստատէ որ ստոյգ ըլլայ այն լուրը թէ Վալաքիոյ և Սլոնովոյ պայքերը, Ռուսաց Վեհ. Ալեքսանդր կայսեր ազաւանց գիր գրած են, որ Ռուսաստան պաշտպանելու հոգ տանի իշխանութեանց երկիրները :

Տրագիկոնի նամակները կըծանուցանեն որ Վանայ կողմը Քիւրտիստանի մէջ, խառնութիւններ ծագեր են, և թէ չորրորդ և հինգերորդ գնդերը զորաց Անատոլի բանակին, արդէն ճամբայ ելեր են նոյն կողմերը երթալ և խաղաղութիւնը հաստատել :

Մանսուրէն կըգրեն որ Գարատաղիք իրենց սահմանագրու խնդրէն անցեր են բաղամութիւն զօրքով և մինչև Իալանկա պաշարած են :

Խուրճիտ փաշան պատրաստ է դանիք զսպել և պատժել. ասանկ հրաման ալ տուած ըլլայ որ շտապաւ բան մը չընեն, ապահովելու համար իր գործոցը յաջողութիւնը :

Այս շաբթու բոլորովին պիտի պարպուի Տաւուս փաշայի զօրանցը, Այն կողմերը եղած խառնութեամբ միջերանցները, պարտաւորեցան ծախել, չէնքերու նիւթերուն շատն ալ նաւահանգիստն են, նաւ դրուելու համար :

Մալախ ալ պարտած են. միայն 84 երրորդ կոստանդնուպոլսոյ, և առաջներորդ մնացին, անոնք ալ քանի մը օրէն պիտի ճամբայ ելնին :

Իննս ծովապետը մտերս պիտի մեկնի Պոսփորէն. իր նաւատոյ միջը պիտի բազկանայ թէ թե նաւերէն և շագնաւներէն, որոնց մէկ քանին իզմիր պիտի կենայ, մէկ քանին Պրիւսա, (Յունաստան) և մէկ քանին Սորբոստան :

Այնպէս հինգ շաբթի՝ անդրաշաբթի ևս Գուրգէնի զօրանցը պարպեցին և հիմա օսմանեան հեծելազօրքը կըբնակին հոն :

Օտուային լուրերը կիմացնեն թէ մօտե Պուրղիլիէ, Ռուսաստանի դեսպանը հոն հասած է և մօտ օրերս պիտի Պրիւս գայ իր պաշտօնը վա-

հասաւ, այն միջոցին՝ որ ալ ջուրին տակը կերթար, և զանիկա վերցուց մէկ ձեռքովը և միւսովը լողալով գետեղբքը հասաւ :

Կրթոր ցամաք ելաւ, տեսաւ որ մարդկան բազմութիւն մը զինքը շրջապատած է, ու բարձր ձայնիւ զանիկա կորհնեն և եզերացուց աշխարհին ազատիչը կանուանեն : Անմիջապէս իրեն հաղցուցին փառաւոր հազուստ մը, և ուրախութեամբ զանիկա թագուհւոյն պալատը տարին, որնոր հաստատուած էր լեռի մը վրայ, որուն շրջ կողմը տաճարներ, բերդեր, գմբէթներ, կոթողներ, պարտեղներ և ուրիշ հոյակապ շէքեր կային : Ճարտարապետութիւնը աղիւ, պարզ, բայց վայելուչ և գեղեցիկ : Արդէն եզերացուց աշխարհին թագուհւոյն իմացուցած էին թէ իւր օրդին՝ գետեղբքին քովը խաղալու ատենը՝ գետը ինկած էր, և թէ օտարական մը զանիկա պատած էր : Թագուհւոյն (որ Վիրրա կըլուզուէր), իւր գղեկակին դուռ եկաւ զանիկա ընդունելու համար : Իւր բարձր հասակը, գեղեցիկ կերպարանքը և զգեստներուն փառաւորութիւնը Պրիւսեանը շատ այլայլեցուցին. և կը նկատէր որ այս թագուհւոյն կերպարանքը բարերարութիւն շատ կընմանէր : Այս նմանութեան խելքը գլխին թաւաւ և Վիրրան բարեկց այլայլութեամբ, զոր չըլլաւ ծածկել : Թագուհւոյն թարգմանի ձեռքով այս խօսքերը ըսաւ. «բարի եկար աղիւ օտարական առանց քեզի հիմա անբաղդ և անմիթութար մայր մը պիտի ըլլայի, և իմ արգիս մահուանէ ազատելովք, իմ կեանքս պահեցիր : Ի՞նչ ժամանակ է որ օրոտափառ այլս կորսնցուցի, և եթէ որդիս ալ մեռնէր, որ իւր հօրը ձիւտ սպտկէն է, յիրաւի ցաւես ալ չպիտի կրնայի ապրիլ» :

րելու : Մօտե Պուրղիլիէ իր դեսպանատան ամբարանոցը պիտի բնակի ՚ի Պրիւսեանքէ :

Այստեղեկան կառավարութիւնը քանի մը ատենէ ՚ի վեր որոշած է կառքերու ճամբայ մը շինել տալ Լըզուրու մէջ Ալքիլիան, ուր Անատոլի զօրաց ընդհանուր կայեանքը պիտի ըլլայ :

Կրթու մէն կըգրեն թէ երբ հազար բանուորներ զբաղած են աս ճամբան շինութեանը աշխատելու, և շատ գործունէութեամբ կըբանին, արդէն աս ետքի քաղքէն միջև ՚ի Տելիճէ երթալու ճամբան լըմիցած է, ու հասարակաց գործածութեանը յանձնուած :

Այնոյ 19ին հրատարակուածն ալ յետագայ տեղեկութիւնները կուտայ :

Անդրական զօրաց Կոստանդնուպոլիսէն բաժնուելը՝ շատ արագութեամբ եղաւ աս շաբթու ընդամենը 200 հոգի մնացին մայրաքաղաքը մինչև գործակալաց մեկնելը՝ որ շատ չուշտար, խուճի մը գնդաձիգ զինուորներ միայն պիտի մնան :

Ի. սկիւտարու ձմեռանոցը՝ առաջիկայ չորեքշաբթի օրը օսմանեան կառավարութեանը պիտի յանձնուի, և նոյն օրը զօրապետ Վգօրթի պաշտօնը, որ տեղւոյն հրամանատարն էր, պիտի գաղթի և Անդրական գաւառը պատրաստուի :

Այնպէս շաբթի օր՝ երբ կայմ ունեցող շագնաւոր Սիբի օլ Աւալիլիլի Անուայէն եկաւ, որուն մէջն էին գաղղիացուց գնդերուն մնացածները և բանակին վերաբերեալ զանազան գործախնդրներ և մերձակայ տեղերուն : Գաղղիացի բանուորները ևս և բեռնակիրները, որ Գաղղիայ տեսուչները բռնած էին, նոյն օրը երկու նաւով մայրաքաղաքս հասան :

Այնոյ 14ին Արիանուպոլիսէն կըգրեն :

Սակաւութիւ գաղղիացի զօրքը՝ որ դեռ հաս էին, մեկնեցան ասիկ, ինչպէս և զինուորական մեծերը և բոլոր գործակալները : Այս զօրաց հրամանատարը՝ Կարլէն զօրապետը, Սիլիլիլի գնաց որ քանի մը օրէն կառավարութեան շաբթու նաւով Կոստանդնուպոլիս պիտի երթայ :

Այս վերջի երկու շաբթուան մէջ հասարակաց աճուրդը ծախեցին ունեցած բոլոր պաշարներն և ամեն բան, նմանապէս Ծիլիպէ եղածները մասնաւոր սնանոց ծախեցին. քանի մը հազար քոս կարծր ցորեն մնաց միայն որ արժանաւոր գին տուող չեղաւ. բայց մտքերին լինել ինչքնել ու թուլան տանելէ, թէնոր ուղիւ գնալին անող չըլլայ :

Պրիւսեան այս խօսքերուն շուքբութեան և գեղեցիկ պատասխան մը տուաւ, որովհետեւ այս իշխանը շատ խելացի եղած էր, և այն զէտցմունքը որ թագուհւոյն վրայ ունէր շատ քաղցր խօսքերով յայտնեց :

Օտանները եկան իմացնելու թէ սեղանը պատրաստ է, և անոնք ալ գացին միտտեղ ուման գեղեցիկ սրահ մը, ուր աղիւ կերակուրներ պատրաստուած էին : Վիրրան քովը նստեցուց զՊրիւսեանը և հասցիւրեց թէ սկաւ. Պրիւսեան երկար ժամանակ սյուսի կերակուրներ կերած չըլլալով, շատ ուրախացաւ այս սքանչելի ուտելիքներուն վրայ, մէկ ցած և ներգաշնական ձայն մը միայն ինքը կըբերէր որ կրտեր «բարեխառնութիւնը մի մոռնար, հաճութեամբ կեր, բայց ոչ չափազանց, և սրջափ որ անօթութիւնը քեզ ստիպէ կեր, բայց շատ զգուշացիր անչափաւորութեանէն, սրջափ որ գեղեցիկ են այս կերակուրները, այնչափ ալ բարեխառնութիւն գործածել պէտք է, և սրջափ որ շատ ուտես՝ այնչափ քեզի վնասակար կըլին և յիմարական գործեր ընել կուտան» :

Պրիւսեան թէպէտ աս ձայնը շատ աղէկ կըլլէր, բայց փոխանակ այս խրատներուն ձմարտութիւնը շանջնուաւ, և զինքը ծածկապէս խրատելուն համար շնորհակալ ըլլալու, իր սնապարծութեամբ կըբաղձար թագուհւոյն հաճոյքերը զինքը. ուստի այն խօսքերը բանի տեղ չընելով բարեխառնութեան չափ մը չընեց :

Կերակուրներէն վերջը սեղանը բերին կտրկանդակներ, սերեր, ամեն տեսակ աղիւ պրտուղներ, և բոլոր դաւաւներէն ելած սքանչելի զինիներ : Պրիւսեան այս բաները ուտելու ատենն ալ չտուար որով թիւնը մոռցաւ, իր սրկրամոլու-

Աթենքէն կրգրեն 14 յուլիսի :
Վերջագէտ երջանիկ լուր մը ունինք հելլենա-
կան կառավարութեան համար : Չարագործաց
խումբը՝ հռչակաւոր Տալէլլի աւարակապտիկն,
թշուառական գիւցաղնը, (որ յանդուգն անորէ-
նութիւններ գործէց Պիլեանի ճամբուն վրայ իր
ուրիշ ընկերներուն հետ) ընդամենը 23 ան-
ձինք ամեն կողմէն նեղը մնալով, որսհետեւ ար-
քայական զորքերը միշտ կը հարձակէին դաննը,
ասոնցմէ գլխաւորները 16 աւաղակ սպանուեցան
յիշեալ զորքերէն : Եթէ ուրիշներն ալ վերա-
ւորուելով բռնուեցան, յուսամբ որ աս գիւղ-
ուածը մահացու մեծ հարուած մը տուաւ հուզ-
կահարաց, որոնք շատ ատենէ ՚ի վեր այս անորի-
նութիւնները ընելով սոսկալի նեղութիւն կու-
տային Եթովիպի և Վիտալիայ :

Սեծ ուրախութիւն եղաւ աս բանը բոլոր
հելլենացւոց, միայն թէ կուռոյն ատեն արքա-
յական զորաց սպայներէն մէկը միայն Սէկաս
անուն իր քաջութեանը դահուեցաւ :

Այս աւաղակաց խմբին այսօրինակ պատիւ-
նին ընդունելով բնաջինջ բռնաբանման
բար գրեւով կը հաստատէ Վիտալիայէն գրուած
նամակ մը որ Աթենքի Ֆիլիքարիս լրագրին ալ
կը հրատարակէ :

Նոյն գաղղիարէն լրագիրը ամսոյս 19ին, կա-
տերական երաժշտաց տեսուչ Ալէքսի պէյին մայ-
րաքաղաք դառնալը կը նշանակէ (Ղէքսանդրիայէն,
յայտնի է որ վեհափառ Ինքնակալին կողմանէ
փառաւոր թուր մը տարած էր Բ. Սայիտ փա-
շային, այս ալ կրտէ թէ հոյսակալ հանդէսները
նեղ տուեցին Եգիպտոսի Բ. կուսակալը երեք օր
չարունակ, որ վերջացեր է Ալեքսի սպայի առ-
նուիրը ձեւացնելով հրալիր փամփշտովք :

Ալեքսի էֆէնտի առաջին խորհրդեան քար-
տուղար օսմանեան Փարիզի դեսպանատան ետ
կանչուած է, կայսերական պալատին պաշտօնը
կատարելու թանգիմարի ժողովոյն անգամ Եգ-
հեմ փաշային տեղը :

Սալեհտտին պէյը՝ երկրորդ քարտուղար
տեղութեան ժողովոյն, որ Փարիզը դեսպանա-
տան գրագիր անուանեալ էր, երկուշաբթի մեկ
նեցաւ իր պաշտօնին երթալու :

Սօսիլ Պորէ առաքելական վերակացու Ը-
րեկէլան Վաղարեան կրօնաւորաց և Վեպէքի
վարժարանին տեսուչ, Վաղղիս գնաց :

Թենէն գրգռուած սիսաւ ամեն տեսակ բանե-
րէն ուտել նմանապէս ամեն տեսակ գինիներէն
խմել, որով նոյն ժամանակը խեղքին մէկ մասը
կորսնցուց, և այս բան չարտի պատահեր է թէ
այն խմաստուն խրատները մտիկ ընէր :

Նրբ կերակուրը ըմբարու վոյց էր, Սիրբա
խօսքը Պրիլեանին դարձնելով, ըսաւ անոր՝ «ագ-
նիւ պարսն, ձեր բարեբարութեան կը յուսանք
որ խնդիրնիս չմերժելով ձեր Բնչ աստիճանի
մարդ ըլլալը և թէ որ դաւառին տէրը ըլլալը
մեղի կիսոցնէք, վասնզի դուք մեղի մեծ թագա-
ւոր մը կերեալք, կամ թէ արքայի մը որդի» :

Պրիլեանին սիրտը սնասպարձութեամբ լեցուած
և գրուին ալ գինիէն գարձած ողջունեց յար-
գութեամբ Վիրբան, վերջը պատրաստուեցաւ
իր պատմութիւնը պատմելու, բայց աղէկ
զգուշացաւ անոր խնցնելէն թէ Փանօրի ծա-
ւայ եղած է, վասնզի կը վախնար որ էթէ այն
բանը խնցնէ, թագուհւոյն իր վրայ ունեցած
բարձր գաղափարը կը պղտորէ : Ուստի ըսաւ
պարզապէս թէ ինքը Վաթայի թագաւորին որ-
դին է, և կը թուած է Դորմազա կղզւոյն մէջ
բարեբարութիւն, որ մը երբոր որսի գացած էր
վարաղ մը սիսաւ զինքը հարձակել, ուստի ծովէն
անցնելով ուղեր է աղափր անոր ձեռքէն, բայց
կենդանին գարձեալ ետեւէն գարուն համար
ստիպուել է իւր վախէն ուրիշ ծովէ մընալանց-
նելու, ան ատենը իւր հօրը կտաւոր թշնամի
մը զինքը օդը հանած է և շատ տեղատարած է,
ու քնացած ատենը զինքը հոս նետեր է, երբոր
արթնցայ չի գիտեր ուր ըլլալը, նոյն ատենը
տեսայ որ զուակզ կը լսուի : Մտացածը գի-
տես, մեծափառ թագուհի, ըսաւ երկտասարգը
և փառք կուտամ՝ Ետու ծոյ, որ այս առթովս

Շոգիով գարնոցը և ձուլարանը՝ որ պա-
տերազմը շարունակուելու է համարելով անդ-
զիցոյք սկսած էին քարաշէն կառուցանել իրենց
նաւական զորաց համար լայն քեօշքիւ ըսուած
տեղը, Սարայ Պուրնուի մօտ, կայսերական կա-
ռավարութեւր յանձնեցին, որ սիրտի շարունա-
կել տայ շինութիւնը և լրմնցնէ, անդ զիցոյք զին-
ուորական ճարտարապետաց ծրագրին համեմատ :

Օսմանեան կառավարութիւնը որ գաղղիա-
ցւոցմէ ձիւր ծախու առաւ իր հեծեղազորքը և
գնդաձիգները (Թօփուլար պիօլիյիւ) կարգա-
ւորելու գաղղիացի տեսուչներէն, իրիտ շատ
ալ պաշար գնդ առաւ, խոր կամ չոր խոտ,
քանդի աղէկ ձանչած է որ ձիւնը սնուցանե-
լու համար չոր խոտ գործածելով էք է քան թէ
յարդը՝ որ քիչ հիւթ կամ սնունդ կուտան :

Երբէի խայրէ ըսուած շոգենաւուց ընկե-
րութիւնը որ Պողաիէ կրքանի, շոգենաւ մը ծա-
խու առաւ, երկուք ալ Վնգղիայէն կը սպասէ,
ասանկով այնքան խուռն բազմութիւն չըլլար
այսուհետեւ, ինչպէս որ կըլլար մինչև հիմա նոյն
շոգենաւուց մէջ : Յիշեալ ընկերութիւնը մա-
յիսի 1էն մինչև յուլիսի 1, իր բոլոր շոգենա-
ւուց ըրած շահը՝ ծախքը չեղած 609,302 զէշէ,
կրտէ, և դուռ շահը՝ 234,516 զէշէ :

Աստիոյ տեղութեան հիմնուած ըրած
ձանքը իրիտ մեծ է, իր նաւական զորութեան
զարգացմանը համար, նաւ շինելու գործարանը
՚ի Փօլա՝ մօտ օրերս ամենէն մեծ նաւը շինել
սկսան առաջին անգամ, որուն նմանը երբէք ու-
նեցած չէ Աստիոյ միապետութիւնը, որուն
անուըր կայր դրուեցաւ, աս նաւը պտուտակով
պիտի ըլլայ և մեքենան 800 ձիւր ոյժ ունենա-
լու է, 90 թիղանօթով զինուորեալ : Ուրիշ 2
նաւ ալ նոյն մեծութեամբ կառուցանելու սկսե-
լու են, և Վ իննսոյն եկած հրամանին նայե-
լով, մեծ արագութեամբ առաջ տարուելու է
անոնց շինութիւնը : Վտոնցմէ գաւ երկու պտու-
տակաւոր Ֆաէկաթներ և ուրիշ փոքր նաւեր
ըմբարու վրայ են Վ ենետիոյ նաւագործութե-
տեղը : Վաւ շատ կը խոստով մերձ ատեններ եր-
կու ծով գերեայ նաւարան հաստատելու հիմնու-
գրութեանը վրայով, մէկը ՚ի Ֆիլուսէ և միւր
՚ի Ուստիս, որպէսզի մարքերնի գրած նաւերուն
շինութիւնը շատ յառաջ երթայ :

Ինգղիական նամակները զարմանալի գրաւոր
մաքառման մը վրայով կը խոստին քանի մը Ռուս

ձեղի պէս ազնիւ թագուհւոյ մը ծառայութիւն
ընելու միջոց մը կըլլայ ունենալ :

Թագուհին ժգտեցաւ, և անոր քաղաքալա-
րական խօսքերուն պատասխանեց : Նոյն ատեն
հանդիսականներէն մէկը աչքը Պրիլեանին դար-
ձնելով՝ ըսաւ «Ճշմարտութեամբ չպատմեցիր
այդ պատմութիւնը, վասնզի Փանօրի խաշնա-
րածը ըլլալդ չի յիշցիր» :

Այս խօսքերէն Պրիլեան զայրացաւ ու կար-
մնալով ըսաւ թէ «Իւր պատմութիւնը շատ
ճիշտ պատմած է, և թէ ինքը խաշնարած եղած
չէ» : Նոյն հանդիսականը անոր ըսաւ «Կերպնուս
պատմութեանը ճշմարտութեւր վրայ» : Պրիլեան
տեսնելով որ իր ստիպութեամբը թագուհ-
ւոյն քով պղտիկ մնաց և գինիէն ալ գրու իր
տաքցած ըլլալով երգմամբ հաստատեց թէ ը-
սածը ճշմարիտ էր, և հարցուց հակառակորդին
թէ ինչպէս կը նա հաստատել իմ խաշնարած
ըլլալ :

Վիրբան, ըսաւ և մուծ յայս հակաձառու-
թիւնը մտիկ ընելէն ետեւ, անոնց հակաձառու-
թեանը վերջ տուաւ ձեռքը սեղանին դարնելով :
Ըմբարապէս բոլոր հին գանուող մարդիկը օդը
վերանալով հարցան, ինչպէս ձիւն մը արեւուն
տաքութեանէն : Նոյն ատեն պալատը և լեռան
վրայ գտնուած շէնքերը կործանեցան սոսկալի
շուռաշմամբ : Պրիլեան եղածը տեսնելով սարսա-
փած սիսաւ Վիրբան փնտուել, բայց ան ան-
րելով եղած ըլլալով՝ խեղճ Պրիլեանը լեռան
վրայ աւերակներուն մէջ մնաց, և յանկարծ
ձայն մը լսեց որ կրտէր : «Գուն միշտ խօսք մտիկ
չընող, անհնաղանդ, սոսկական, պակասութիւն
ներով լի մարդ մըն ես, և միշտ կուղեն գրեզ հա-
մուկ որ մեծ թագաւոր մըն ես, միշտ կուղեն

զօրայեաց մէջ խառնի պատերազմական դու-
ծոց համար : Այս գրչի կուրը՝ կը շարունակուի
դեռ նշանաւոր եռանդով մը և աճեցուն անկա-
խութեամբ մը : Այս վիճարանութիւնը՝ մինչև
անգամ կայսերութեան բարձրաստիճան անձանց
գէտ կընեն, որոնց ամենէն յետինը՝ որու վրայ
գատաստան կընեն, ինքն Սէնթիքի իշխանն է :

Ար բանիս մէջ ազատութեան նշաններ կը տես-
նուին որ օգտակար է, կրտէ գաղղիական լրագի-
րը, ծանուցանել : Արգարե ոչ որ կը յուսար նը-
մանորինակ վիճմանքներ (տեսնել Ռուսաստանի
հաստարակաց թերթերու մէջ, Սինչև հիմա ան-
զիական լրագիրները միայն արտօնութիւն ունէին
այնպիսի պայքար (միւճատելէ) նշանակել, որ
քանի մը անպատշաճութեանց հետ, կը յայտ-
նէին ցաւը և անոր դեղը կը ցուցնէին :

Արհաստատուել նաև որ թողլուցէն Ռուս դո-
քայեար ճամբորդութիւն մը պիտի ընէ Իտալիա
և Վուրին քաղաքն ալ պիտի հանգիսի :

Մեքայ շաբթուան Լիբրարիա լրագիրը քա-
ղաքիս, 19 ամսոյս, յետագայ լրերը կուտայ :

Մեր յառաջընթաց մէկ թուոյն մէջ, բանա-
կին Սէնթիքի առած բոլոր գաղղիացւոց կոր-
ուսար Արեկէան պատերազմին մէջ, նշանակած
էինք, 62,492 անձինք, այսինքն՝ ամեն սասիճանի
սպայք, 1,284 ստորին սպայք՝ տանապետը և
այլն 4,403, զինուորք՝ 56,805 ընդամենը՝ 62,492 :

Վերմանացի լրագիր մը կիմացնէ մեզ այսօր,
ամբողջ կորուստը Ռուսաց, Փրուսթ գետէն ան-
ցած օրուանէ հետէ մինչև անցած մայիսի մէկ
օրոնց թիւն է՝ 277,000 մարդ հիւանդութեանէ
մեռած, կամ պատերազմին դաշտին մէջ սպան-
նուած : Այս կորուստները կը բաժնուին այսպէս
Պանուրի տաղին բանակը, որոնց հրամանա-
տարն էր մարաթախտ Բաքէիւիչ, Սիլիսորէն
պաշարելու ատեն, խառնի առաջին բանակը
Սէնթիքի իշխանին հրամանին տակ, երկրորդ
բանակը խառնի Բորգաքօ իշխանին հրամանա-
տարութեամբ, երկու բանակները Վիոյ, որոնց
կը հրամայէին զօրայեանները Վուրիլիէի և Բաք-
տանի, և դանաղան զօրաց գնդերը Վախու ծո-
լան և Տնեքեր գետոյն :

Վաստարմիկն կորուստները՝ ասոնց մէջ պա-
րունակած չեն : Նոյն լրագրին մէջ սա տեղե-
կութիւններն ալ կան, յայտնի է որ Ռուսաց նա-
ւատորմիկը զանազան գործեր ըրաւ Սէփաուա-
պօրի պաշտպանութեանը համար : Աւ-Օովու-
մարդկան սչքը և մտագրութիւնը քեզի դար-
ձնել, և գուն ուրիշ բան չես, բայց մեղքով
չաղախուած էակ մը : Այս դարձեալ իշխանու-
թեան տակ եղար, վախցիր, և պատրաստուե-
այն շարիքներուն որ գլուխդ պիտի գան» :

Վրոխս ուրիշ շարիք մը չկրնար գալ, բայց
էթէ արհամարհանք, որուն մէջ հիմա ես ան-
ձամբ ինկայ, ըսաւ հառաչելով իշխանը, բարե-
բարութեան խմաստուն խրատները լսելէս վերջը
գարձեալ հարստութեան, որ կը մտնուի թեան,
բարկութեան և ստիպութեան մէջ ինկայ :
Յիրաւի ալ արժանի չեմ՝ բարեբարութեան տես-
նելու, սիրով յանձն կառնու մայս գժեղագու-
թիւնները և տառապանքները քաշել, միայն
թէ մեղաց թողութիւն տրուի, գոնէ ասիկա
ըլլայ զիս միտմարդ :

Վիճեալ ըլլայ զեղծ, ըսաւ ձայնը, վասնզի
անիկա կրնայ գրեզ ազատել իմ ձեռքէս, բայց
այսչաւսովք բոլորովն պրճած պիտի չըլլաս, և
պէտք է որ առաքելութիւն տանաս, որ քեզի
գէտ պատրաստած որդայթներուս մէջ չի յնաս :

Վաթայի իշխանը հասկցաւ թէ այն ամեն որդ
գայթները թեքսերինը կըլարէ, և հետեւցուց
թէ բարի գործքերը բաւական չեն նպատակին
հասնելու, այլ համեստութիւն և բարեխառ-
նութիւն ալ պէտք է : Ուստի ինքը զինքը միւ-
թարեց յուսալով թէ մարտութիւններէն զգու-
շանալով՝ նորէն կրնայ բարեբարութեան շնորհքը
վայելել, և վերագ առնալ Դորմազա կղզին անոր
պալատը :

Պիտի շարունակուի *
Թարգմանեաց և գաղղիական
Ռ. Սէրայ Նոսպարեան *

Նաւատուր միջին մէջ ընդամենը 38-000 նաւատուր յայն . ասոնցմէ 23-000 սարնուեցան կամ հիւսնուեցան թիւնէ մեռան . ընտիր զօրքերուն մասն էին այս ծովայինները , ասան տարուընէ 'ի վեր գտնէ ծառայուընէ մէջ : Թէնոր ասոնց կորուստն ալ ցամաքի բանակներուն ըրած կորուստներուն վայ աւելցնենք , Ուսուըն ընդամենը 800-000 հոգի կորսնցուցած են :

Վնդղիա՝ 22-457 հոգի կորսնցուց , աս թուոյն մէջ սարուընակալեն , 2873 վերաւորուած և անկարող եղանները :

Սարսենիացիք՝ այս արշաւանքին մէջ՝ գրեթէ 17-584 զինուորակալք էին ընդամենը , շուրջ 1-900 հոգի կորսնցուցին :

Սինչե հիմա տաճկաց ըրած կորուստներուն վրայ ճիշտ անգիտութիւն մը առած չենք :

Պրոսպի նամակն շարունակութիւնը և վերջը :

Հասարակօրէն կրկարծուի թէ թաց խոզակը 8 օրէն կրկնըմանայ , և այն ժամանակ չորցածը կեղքէ , այսինքն՝ թիթեան չեղարուն համար սահմանաւ ժամանակի մէջ փուռն մտած և ելածը անտատն քիչնալ կըմտաւի , ու 4-4 1/2 օրան քիչ մը կուգայ ըստ տեսակին : Այս չորը ել լըւուն գինեքը կը յայտնուին և կը գրեթէ ձեռք : Մետաքը կըմտէ 480-500 զնչ : Այնքն՝ 425-440 զնչ օրան ըստ տեսակին : Աւրիշ արմատը հուսնաքնն ալ խիստ լաւ վիճակի մէջ լըմանալու վրայ են այս տարի . գրեթէն խիստ յաջող կըրեր կուգան :

Վսեմ՝ փայլ Ասմիք փաշան կը շարունակէ իւր ամենապակի ընթացքը , արդէն շատ փողոցներ շահանք՝ խաներ շինուեցան , լայն ըստ նոր հըրմանաց . Ուր ծափի միջի թիւն նորոգութիւնը մեծ գործ էնուընթեմը կը յառաջանայ . անցեալ մայիս ամսէն 'ի վեր՝ Այնթիպի ճանապարհը սկսած է , և թիպա բանուարները քիչ են , այլ քիչ շատ այս տարի ալ յիշուըման մէկ մեծ կտորը շինուըն յոյս կայ :

Այս հասարակ օգտակար գործունէքներէն 'ի զտա՝ յիշուըն փանթփայլ փաշան ըստ կայսերական կամեաց , եղբայրներ թեան՝ խանարհութիւն և քաղաքապետութիւն օրինակ իր անձը կընծայէ . այս սկզբէն որ բարեհաճեցաւ քաղաքական աշխատանք և ուրիշ կառավարութեան գործակալաց հետ միասնապատուել Պրուսպու Հայոց սոյն զինաներով գալ և ընդունել կը շուրջ զոր քաղաքիս առաջնորդ արանը պատրաստի էր գերատարաւ տէր Վեորգ արքեպիսկոպոս սրբազան Հայրը , որոյ հետ ճաշոյն խիստ մտերիմ յարգանքը և սրտուտարութեամբ կեանակցութիւն ըրաւ մինչև իւր մեկնելը՝ որ գիշերուան ժամը հինգն էր : Գարձեալ փանթփայլ Ասմիք փաշային կը թուան կառավարութեան օրինակս այն քաղաքներու վաճառականները՝ որոնք ցամաքի փոսթայով՝ իւրաքանչիւրը աւելի կամ քիչ արժանաց ծրար կըստատեն կոտանքը՝ զնուգրէն , փոսթայի սուրհանդակը երբ հասաւ ըստ ստիպութեան ուրբաթ առաւօտուն անցեալ ամսոյն 22ին , միայն նամակները ու ծրարաց անդ սրբազանները հասնը կին . իսկ ծրարները չգիտցուի ինչ կերպով ճամբան իյնալով՝ տեղը քար լըցուեր կին : Բոկոյն բոլոր ստիպանութեան մարդիկը աճապարեց խրկել , ու ճանարարին երկու կողմի անտառները մի ըստ միջով մարքել և փնտռելու հրաման տարով ինքն ալ ձին պատրաստէր էր անձամբ կըթալու : Այրք քաղաքիս մտ թեմէն զիւր զիւր քովը գաշին փայլ յատկապէս փան խալի (չալ) գոցուած պահուած՝ ծրարները ամեն ալ սակի գրամ 600 հոգար զնչ չափ լայնիցէն մը ձեռք գտնուելով՝ տիրուընցը տրուեցան : Իւրին է հասկնալ վաճառականաց առաջին տրուութիւնը և յետոյ ուրխութիւնը . ու փանթփայլ Ասմիք փաշային համար ըրած բարեմաղթութիւններն :

Նախանդիս պատերազմի գայած լեռնիցները , երկու գունդ ըլլալով ու զինուորական կերպիւ երաժշտական նուագարաններով հրոցան պարպելով հասան իրենց հայրենիքը 'ի միթարութիւն ճնողաց և կըպարզ իւրենց , ու զինուորական կարաւորք՝ պահեստի տեղը յանձնելով՝ իւրաքանչիւրը իր արհեստին և գործին սկսան :

Նախանդիս քաղաքական տեսիլն նախագահ և համարակալ մեծարայ հաճի շիւնիւ պէյը մեկնեցաւ անցեալ շաբթու իւր նոր պաշտօնին կըթալու . ու յաջորդ՝ որ է Միւսիլիս և Ֆէնիլիս , որ արդէն Պրուսպու համարակալութիւն ըրած էր , երկրորդ անգամ մտ օրերս կըստատուի :

Քաղաքիս առաջին սրտութիւնը օրրոտօրէ նուազելու վրայ է . ցորենը 30-35 զնչ , միւր 5 զնչ ալ քատաց և բանուարաց գործը շատ հասարակաց անդարբութիւնը և սաւաղութիւնը խիստ լաւ կոցութեան մէջ . երկրաշարժէն մեկնելով ուրիշ երկրներէր գոցող հայրենակիցները կըմտրադառնան : Ա կըրջայէս գոհութիւն Մասաւոյ : Երկրաշարժի նշան չունինք մէկ ամսէ աւելի ժամանակ : Մտուոյ սղորմութեամբ քաղաքիս առաջին շինութեանը և բազմամարդութեանը գրեթէ հասած է այսրան քիչ ժամանակի մէջ :

Մտուըն անձկալի նամակաց ձեռոյց կողմէն մը ընդունելու հնաւատին անկեղծ սիրոյ սրտին :

Վնուութեան ձեռու

Խ. Ծ. Գարն-Ին Օրգիւն :

Յ. Վ. Քաղաքիս Քաղաքի տէրութեան հիւստատուութեան պաշտօնը որ պարն իսային վախճանէն 'ի վեր փոխանորդի ձեռք կըմտրվէր , այս օրերս գաղղիացի արգոյ վաճառական պարն Սեօն ծովահասակ երկուսարքին յանձնուեցաւ , տէրութեանը հրամանաւ :

Մարտի 22 ըստ թուոյն , անցեալ ամսոյ 30ին կնոսեմ անգղու ընթացքը հրդեհ ելալով՝ մինչև փանթփայլ փաշային հասնելուն 12ի չափ մեծ և փոքր տաճկաց տուներ սրբուըն մարեցաւ :

ՔԱՆԱԾԱՆԱԿՆԵՐ

Չիւնիս . 27 Յուլի :

Ք Մարտի 15 օր առաջ փանթփայլ Միւսիլիս փաշան անգղու իւր կառավարը՝ բոլոր հիւստատուութեան հետ ժողով ըրաւ . քաղաքիս մէջ գտնուած փառօք բարոյութիւն վեցընէր . և հեռաւոր տեղ մը ծախուելու մտքով . որ վախճէս ազատ ըլլայ՝ հասարակութիւնը : Այս շաբթու՝ մրակամ հաւանութեամբ այս կարգադրութիւնը ըլլին , և անմիջապէս բերին ալ վերցնել տուին որ իրմիտ գիմնոյ կողմը Քաղաքի ըստ ըստ քաղաքի բաւական հետ ու տեղ մը , որ հին սիրտ ըլլայ փառօքի մթերանցը , որ կառավարութեան խաւմօրը յատկապէս քարուկիր պահեստի տեղ մը պիտի շինուի և միշտ օրհասպաններ ալ պիտի կենան հետ և հսկեն , որ բնու քաղաքը չընթեր այսուհետ այս ապրանքը : Աստի սաստիկ պատուէր արուեցաւ այս առաւօտը ընդներուն որ ամեն մէկը սյուսեհեան պիտի շինուայ ամեն ինչ 2 օրոյն աւելի վառօք պահել իր քովը ծախուըն համար . թէ որ գտնուելու ըլլայ նէ՝ նախ 1000 զնչ տուգանք պիտի տայ և ապա աւելի գտնուածին ամեն մէկ օրոյն համար 100 զնչ պիտի վճարէ : Այս ստալը՝ երեք բաժին պիտի ըլլայ , մէկ բաժինը իմաց տուողին , մէկ բաժինը՝ քաղաքիս հիւսնոցանոցին , և երրորդ բաժինն ալ իրմիտ փողոցներուն շինութեանը արուի :

Վերջէն Շէրիք Վոտիլ Ասմիքի պարթի . Վուսը հանած էր իր պաշտօնէն գժգժ ըլլալով անկէ , ազատուած էր քիչ մը տատն . հետեւ քար Ռեշու փաշա զօրապետը անոր գեմ իրկեց , որ յաջողեցաւ բանելու լայն և բազմաթիւ զօրքերով կը իրապոս իրկելու . շաբթուս երեքշաբթի օր իրմիտ հասաւ նոյն զօրապետին ընկերութեամբ , և նոյն իրկուըն մեկնեցաւ կոտանգնուպոլիս կըթալու :

Վարդի լրաց իրենքը կըմանուցանեն , օգոտ տարիաւ կը խաղաթ կը խաղաթ հայրենակիցները մը ձեռնիլը ամսոյ սկիզբները , շատ առողջ վիճակի մէջ . որուն միջոցով թեան հանգնան ալ արդէն կատարուեր է :

Քաղաքիս Վարդի հիւստատուութեան փոխանորդն ալ բոլորէ գործակալներով և իր տէրութեան հարատուութեամբ մեկնելով Մարտի 22 ըստ թուոյն գնաց հանգիստուր սուրբ պատարագ տեսնելու և երկու շաբթի օրոյն հարանակին կը գերուէն ներկայ գտնուելու այս սուրբական աւթով :

Քաղաքիս գաղղիացոց հիւստատուութեան նորք մօտէ լըսու ազնուականին , որ սոյն պաշտօնը կրկարէ յորմէ հետէ ընդհանուր հիւստատու մօտէ Փիշնը բացակայ է , օգոտտարիա Վերսու կը սեղան շաբթու օր Մեծիտիկի պաշտօնակալ (օֆիսիէ) կայսերական կարգին նշանը խրկած էր անոր վերաբերեալ արքունի հրահարու կողմ , փանթփայլ Քաղաքի Քաղաքի կայսերական ձեռամբը : Այս պատահութիւնը յիշուըն մտիւ լըսու պատուական անձին քաղաքիս ըրած բարեբաւութիւններուն համար , մանաւանդ ալ քատուստիւթեան և բարեպաշտութեանը մասին , հրապարակաւ շնորհակալ կըմտնը :

Վուսաց հիւստատու անցեալ կը իրակի օր կէս օրէն առաջ իր տէրութեան գրօշարը բացաւ , 21 թիւ անթիւներ արձակուելով սոմ՝ գործութեան :

Վսեմփայլ Համար փաշան ընդհանուր կառավարիչը սամանեան Վրչիպիզ օրոյն , անցած ուրբաթ օր Միւսիլիս հասաւ Վրչիպի , որ շատ պատուով ընդունուեցաւ . և հետեւեալ օրը մեկնեցաւ Հասարակ իր տեղը կըթալու . իր իշխանութիւն տակ եղած կը զինները պիտի հանդիպի :

Վարդի կըրքեն , թէ այս տարի գժուար պիտի ըլլայ երկրիս բերքերուն տեղափոխութիւնը . ու զոտայանները 35 զնչ վարձք կուրեն , և արդէն շատերը այս գիտի բանած են :

ԾԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆՅՈՒՆ

Գեղահայր Թովմայի Հրոսեկ :

Այս անգիս դեղը , որ բոլորովն բաղկացեալ առողջարար խոտերէ , չի պարունակիր իւր մէջ ոչ անգիլ և ոչ ուրիշ վնասակար գոյացութիւն մը : Որչափ որ քաղաքէ փախուել և ստալ մանկանց ու խիստ տկար կալուածոց համար , նոյնպէ շուս և հաստատուն է արմատախիլ ընկալ գիւնակութեան ներքեւ աննին խիստ ուժեղ անձիւններէ : Բաց յայտնակ կատարելագոյն անձնակ 'ի մասին իւր ներգործութեանը և հետեւեալ թեանցը : Այս դեղը ստուեղով , կը ճետագոտէ և միւս անգամայն կը փարատէ ամեն տեսակ հիւսնոցութիւնները որ և իր աստիճանի հասած ըլլան և որչափ հին ժամանակէ հետ արմատախիլ ըլլան : Հաղարար մարդիկ բժշկեցան այս դեղը գործածելով , որոցմէ շատերը դերեզմանին դուստր հանեցին ետեւ , քիչ մը յարստութեամբ վերապիտ ստացան իրենց առողջութիւնը , և ինտանակալ գորութիւնին ձեռք բերին երբոր էրէն անց դեղերէն յոյսերին կարէր կին բոլորովն :

Աստի սաստիկ պատուէր արուեցաւ այս առաւօտը ընդներուն որ ամեն մէկը սյուսեհեան պիտի շինուայ ամեն ինչ 2 օրոյն աւելի վառօք պահել իր քովը ծախուըն համար . թէ որ գտնուելու ըլլայ նէ՝ նախ 1000 զնչ տուգանք պիտի տայ և ապա աւելի գտնուածին ամեն մէկ օրոյն համար 100 զնչ պիտի վճարէ : Այս ստալը՝ երեք բաժին պիտի ըլլայ , մէկ բաժինը իմաց տուողին , մէկ բաժինը՝ քաղաքիս հիւսնոցանոցին , և երրորդ բաժինն ալ իրմիտ փողոցներուն շինութեանը արուի :

- Վերջէն Շէրիք Վոտիլ Ասմիքի պարթի . Վուսը հանած էր իր պաշտօնէն գժգժ ըլլալով անկէ , ազատուած էր քիչ մը տատն . հետեւ քար Ռեշու փաշա զօրապետը անոր գեմ իրկեց , որ յաջողեցաւ բանելու լայն և բազմաթիւ զօրքերով կը իրապոս իրկելու . շաբթուս երեքշաբթի օր իրմիտ հասաւ նոյն զօրապետին ընկերութեամբ , և նոյն իրկուըն մեկնեցաւ կոտանգնուպոլիս կըթալու :

Վարդի լրաց իրենքը կըմանուցանեն , օգոտ տարիաւ կը խաղաթ կը խաղաթ հայրենակիցները մը ձեռնիլը ամսոյ սկիզբները , շատ առողջ վիճակի մէջ . որուն միջոցով թեան հանգնան ալ արդէն կատարուեր է :

Քաղաքիս Վարդի հիւստատուութեան փոխանորդն ալ բոլորէ գործակալներով և իր տէրութեան հարատուութեամբ մեկնելով Մարտի 22 ըստ թուոյն գնաց հանգիստուր սուրբ պատարագ տեսնելու և երկու շաբթի օրոյն հարանակին կը գերուէն ներկայ գտնուելու այս սուրբական աւթով :

Քաղաքիս գաղղիացոց հիւստատուութեան նորք մօտէ լըսու ազնուականին , որ սոյն պաշտօնը կրկարէ յորմէ հետէ ընդհանուր հիւստատու մօտէ Փիշնը բացակայ է , օգոտտարիա Վերսու կը սեղան շաբթու օր Մեծիտիկի պաշտօնակալ (օֆիսիէ) կայսերական կարգին նշանը խրկած էր անոր վերաբերեալ արքունի հրահարու կողմ , փանթփայլ Քաղաքի Քաղաքի կայսերական ձեռամբը : Այս պատահութիւնը յիշուըն մտիւ լըսու պատուական անձին քաղաքիս ըրած բարեբաւութիւններուն համար , մանաւանդ ալ քատուստիւթեան և բարեպաշտութեանը մասին , հրապարակաւ շնորհակալ կըմտնը :

Վուսաց հիւստատու անցեալ կը իրակի օր կէս օրէն առաջ իր տէրութեան գրօշարը բացաւ , 21 թիւ անթիւներ արձակուելով սոմ՝ գործութեան :

Վսեմփայլ Համար փաշան ընդհանուր կառավարիչը սամանեան Վրչիպիզ օրոյն , անցած ուրբաթ օր Միւսիլիս հասաւ Վրչիպի , որ շատ պատուով ընդունուեցաւ . և հետեւեալ օրը մեկնեցաւ Հասարակ իր տեղը կըթալու . իր իշխանութիւն տակ եղած կը զինները պիտի հանդիպի :

Վարդի կըրքեն , թէ այս տարի գժուար պիտի ըլլայ երկրիս բերքերուն տեղափոխութիւնը . ու զոտայանները 35 զնչ վարձք կուրեն , և արդէն շատերը այս գիտի բանած են :